

Затиркевич-Карпинська Ганна Петрівна (1855 – 1921),

артистка, корифей українського театру, одна з засновниць театру в Ромнах,
похована в м. Ромни.

Коли називають зірок першого ряду українського театру, корифеїв, завжди промовляють це ім'я. Ганна Затиркевич-Карпинська належить до тих, хто, визначившись зі справою свого життя ще в юності, залишається вірним і відданим своєму вибору до кінця.

Народилася Ганна Петрівна 20 лютого 1855 року у дворянській родині Ковтуненків у містечку Срібному Прилуцького повіту. У дитинстві її доглядала мама, а також нянька-кріпачка, яка була знавцем української пісні, приказок і прислів'їв. У вісім років Ганну віддали до Прилуцького приватного пансіону, а через рік перевели до Київського інституту шляхетних дівчиць, який вона закінчила у 1874 році. У Києві дівчина захопилася театром, мріяла про консерваторію. Але батько віддав 18-річну доньку заміж за полтавського поміщика Затиркевича, старшого за неї на 20 років. Живучи в маєтку, молода господиня не забуває про театр, бере участь в аматорських виставах. Долю майбутньої актриси вирішив виступ у п'єсі Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці», яку в 1882 р. підготували роменські аматори. Всі молоді жінки і дівчата сперечалися за роль Уляни, а ось Одарку – літню жінку – ніхто грати не хотів. Цю роль і зіграла Ганна Затиркевич, та так, що найбільший успіх випав саме на її долю. Похвалам і аплодисментам не було меж. «Після першої вистави моя здушена любов до театру прорвалася», – згадувала потім Затиркевич-Карпинська.

Ганна Петрівна дізналася про виступи в Києві української професійної трупи під орудою М.Л. Кропивницького, то зв'язалася з Марком Лукичем і отримала згоду на виступ у його колективі. Дебютувала актриса під прізвиськом Прилуцька 20 травня 1883 р. у Полтаві, а з кінця серпня вона виступає в зразковій українській трупі, на той час – під орудою М. Старицького та М. Кропивницького. Сценічний талант, добре володіння українською мовою дали змогу молодій акторці відразу зайняти, провідне місце в колективі. Своїм учителем Ганна Петрівна незмінно називала М. Кропивницького. "Кожне моє слово, кожен мій рух на сцені, паузи, вироблення міміки – все це було наслідком невпинної режисерської роботи М.Л. Кропивницького, – розповідала майстриня сцени. Видатний режисер і актор допоміг їй визначити амплу, виявив її нахил до ролей комічних бабусь та жартівливих молодичь.

За час своєї майже сорокарічної праці в театрі Г. Затиркевич-Карпинська зіграла близько 130 ролей, створила образи задержуватих, веселих, балакучих та енергійних жінок. Недарма, мабуть, її учитель в акторському мистецтві Марко Кропивницький називав Ганну Петрівну «радісною актрисою» і жартома казав, що вона, як «барабан в оркестрі». Ганна Петрівна самою природою була обдарована якоюсь принадною особливістю, яка з

гіпнотичною силою привертала до неї увагу глядачів, щойно актриса з'являлася на сцені. «Її чарівна усмішка і виразні сірі очі ніби опромінювали все навколо», – писав старий театрал Прохор Коваленко.

Особливо яскраве враження на глядачів справляла її баба Риндичка з водевілю «По ревізії» – роль, яку вона грала з першого року на сцені. Боса, кругленька, куценька бабця із заплющеним оком протягом всієї вистави, підв'язаною щелепою, настороженим вухом і стиснутими в кулаки долонями з першої появи на сцені викликала сміх.

Актриса створювала не маску, а живий образ, обумовлений психологічними і соціальними обставинами. Тому, наприклад, створені нею образи лихих свекрух, двох Ганн з «Безталанної» І. Карпенка-Карого і «Зайдиголови» М. Кропивницького мали складну психологію примхливої жіночої натури, в якій попри всю жорстокість, ще жевріє щось людяне. І нещасні матері безталанних дочок – Лимериха з «Лимерівни» Панаса Мирного і Стеха з вистави «Глитай, або ж Павук» Кропивницького, і хитрі прислужниці – Текля з «Доки сонце зійде...» Кропивницького, Мелашка з «Наймички» Карпенка-Карого, Стеха з «Назара Стодолі» Шевченка і вся 130-осібна галерея образів актриси не має й тіні грубого шаржу, копіювання, а народилася з природного народного гумору, спостережливості, з бажання показати у закам'янілому людяне.

З першою зіркою української сцени Марією Заньковецькою Ганну Петрівну Затиркевич-Карпинську з'єднувала міцна дружба, яку вона пронесла через усе життя. У них не було приводу для суперництва. Ганна Петрівна ніколи не претендувала на «молоді ролі», якщо для неї не було головної ролі, бралася за епізоди та робила з них справжні шедеври. Вона також була чудовою співачкою, добре виконувала твори М. Лисенка, С. Гулака-Артемовського, М. Кропивницького. У повсякденному житті Ганна Петрівна була, як згадували сучасники, скромною, дуже економною для себе та щедрою з оточуючими. У репертуарі актриси була роль І. Кулішевич з п'єси М. Старицького «Талан». Цю героїню драматург писав з Г. Затиркевич-Карпинської (після другого заміжжя актриса взяла подвійне прізвище).

Відома хлібосолка і кулінар, Ганна в театрі тримала свій «пансіон». Вона оточувала материнською турботою молодих акторів допомагала цілим сім'ям. Свого часу Ганна Петрівна врятувала від туберкульозу початківця Івана Мар'яненка, згодом народного артиста СРСР. Маючи власну доньку, підбирала сиріт, виховувала їх, давала посаг зі свого майна. Для театральної молоді Г.П. Затиркевич-Карпинська була прикладом дисциплінованості. Слова «спізнитися» для неї не існувало. Приходила за годину до вистави, вже загримованою, незалежно від того, в якій дії мала виходити на сцену. Дуже любила грати в нових п'єсах. Без мистецтва не мислила свого життя. «Ідеш до театру наче й стомлена, а вийдеш на сцену, все забуваєш – і літа, і втому», – говорила вона.

Після Жовтневої революції артистка, працювала в театрі М. Садовського, а у 1919 р. – в першому Державному народному театрі під режисурою П. Саксаганського. В роки громадянської війни опрацьовувала нові ролі, але хвороби (тиф, запалення легень) її знесли. З Києва Г. Затиркевич-Карпинська переїхала до с. Блотниці на Чернігівщині, де мала будинок. Цей дім нагадував музей: картини відомих художників, вишивки, кавказькі килими, японський посуд, фото друзів-акторів. Вона любила всі види мистецтва, що жили розум і серце. В останні роки життя Ганну Петрівну часто бачили в саду, серед улюблених квітів.

У 1920 р. група київських аматорів з колишнього театру М. Садовського утворює в Ромнах український професіональний театр. До цього об'єднаного театрального колективу у перший же день вступила Г. П. Затиркевич-Карпинська. Вона чудово грала у п'єсах С. Васильченка, М. Кропивницького, П. Мирного, І. Котляревського. Померла видатна українська актриса у 1921 р. у віці 66 років. У пам'яті своїх учнів-акторів вона залишилась щирою, життєрадісною жінкою з посивілим волоссям і дуже молодою душею.